

Przyszłość Kurdystanu

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

Analiza

10/2017

www.csm.org.pl

Dr Bruno Surdel

Współpracownik CSM, politolog i historyk, doktor nauk humanistycznych. W latach 2011 - 2016 wykładowca Uniwersytetu Zirve w Gaziantep - Turcja. Kilkakrotnie - wizytujący profesor w: Chińskiej Akademii Nauk Społecznych w Pekinie - National Institute of International Strategy; w Szanghaju: Shanghai International Studies University, oraz w Renmin University (Pekin). Prowadzi badania z zakresu bezpieczeństwa międzynarodowego w obszarze Turcja - Bliski Wschód - Chiny. Zajmuje się też inicjatywą Nowego Jedwabnego Szlaku.

Od lat Kurdowie walczą o własne państwo, którego nigdy nie mieli. Ten prawie 40-milionowy naród żyje w skupiskach na terytoriach Turcji, Iranu, Gruzji, Iraku i Syrii. W dwóch ostatnich państwach wciąż toczy się wojna. Kurdowie liczą na wykorzystanie okazji i szybko uzyskanie niepodległości.

W tym celu w części irackiej już drugi raz przeprowadzili referendum. Choć w założeniu swoim niewiążące prawnie a więc niejednoznaczne z ogłoszeniem utworzenia nowego państwa, przyniosło nieprzewidziane przez władze regionu katastrofalne skutki. Ofensywa rządu w Bagdadzie postawiła pod znakiem zapytania projekt suwerenności kurdyjskiej części Iraku.

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

2

Pierwsze próby uznania odrębnego regionu kurdyjskiego w Iraku miały miejsce jeszcze w 1970 roku, zakończyły się jednak wtedy konfliktem z rządem federalnym w Bagdadzie. De facto, region działa autonomicznie od 1991 roku, czyli od operacji „Pustynna burza” i ustanowienia strefy zakazu lotów dla armii irackiej. Jednak Kurdyjski Rząd Regionalny (Kurdistan Regional Government, KRG) ze stolicą w Erbilu istnieje w ramach Iraku oficjalnie dopiero od 2005 roku, co wpisano w konstytucję państwa. Posiada 13 przedstawicielstw zagranicznych, m.in. w Warszawie. W 2014 roku, walcząc z Państwem Islamskim (ISIS) przejął kontrolę nad Kirkukiem oraz częściami prowincji Nineveh, Dijala i Salahuddin.

Referendum

25 września 2017 roku rząd kurdyjski w Erbilu przeprowadził referendum niepodległościowe zarówno na swoim terytorium jak i na obszarach spornych z Bagdadem. Była to już druga inicjatywa tego typu, po referendum z 2005 roku.

Wówczas jednak inna była sytuacja geopolityczna, a sam plebiscyt zorganizował nie rząd regionalny lecz organizacje pozarządowe.¹ Wrześniowe referendum zostało zarządzane i przeprowadzone przez władze irackiego Kurdystanu z prezydentem Masudem Barzanim na czele. Legalność głosowania zatwierdził parlament regionalny, zebrany 15 września specjalnie w tym celu po ponad dwuletniej przerwie. Legislatywa nie obradowała ze względu na konflikt Kurdyjskiej Partii Demokratycznej (KDP) Barzanich z partią *Gorran* (Zmiana), która uważa, że Masud Barzani pozostał w 2015 roku u władzy wbrew prawu.

Iracki Kurdistan jest rządzony na zasadzie kompromisu politycznego pomiędzy ugrupowaniem Barzaniego a siłami związanymi z rodziną Talabani, z której pochodził zmarły ostatnio były kurdyjski prezydent Iraku. Patriotyczna Unia Kurdystanu (PUK) Jalala Talabaniego wywodzi się z Kurdyjskiej Partii Demokratycznej Barzanich, założonej jeszcze w latach 1940-tych.² W porozumienie

¹ <http://www.nytimes.com/2005/02/01/opinion/as-iraqis-celebrate-the-kurds-hesitate.html>

² <https://ria.ru/world/20170926/1505629990.html>

<https://www.iraqinews.com/baghdad-politics/initial-results-show-93-voters-support-kurdistan-independence/>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

3

dwóch frakcji nie wchodzi opozycyjna i mocno sympatyzująca z Iranem partia *Gorran*. Wraz z Kurdyjską Unią Islamską (*Komal*) oba ugrupowania opowiedziały się za przesunięciem referendum na inny termin ze względu na groźną sytuację w jakiej może się znaleźć Kurdistan po głosowaniu. Poparły natomiast mediację Unii Europejskiej, ONZ i USA.³

Pytanie w referendum brzmiało: „Czy chcesz, aby Region kurdyjski i obszary Kurdystanu poza administracją KRG stały się niezależnym państwem?”.⁴ Według prezydenta Barzaniego, celem było „oznajmienie światu, że Kurdowie chcą niepodległości”. Argumentował podczas potężnych wieców przedreferendalnych, że lud kurdyjski musi wybrać pomiędzy życiem w poddaństwie a wolnością w niepodległym Kurdystanie a jeśli za wolność trzeba będzie zapłacić życiem, będzie to śmierć honorowa.⁵

Referendum miało rozpocząć proces poważnych rozmów Erbilu z Bagdadem, które doprowadziłyby w ciągu dwóch lat do ostatecznego rozvodu. Plebiscyt z pozoru dawał Barzaniemu silny mandat do takich negocjacji pomimo stanowczego oporu rządu federalnego.⁶

Premier KRG, Nechirvan Barzani, podkreślał, że referendum nie miało na celu ustalenia granic przyszłego państwa. Miało jednak w praktyce pogrzebać postanowienia układu Sykes-Picot z 1916 roku, w którym Brytyjczycy i Francuzi przy aprobacie Rosji określili kształt obecnego Bliskiego Wschodu, co uniemożliwiło Kurdom uzyskanie państwowości.⁷

Oficjalnie, władze w Erbilu były gotowe przełożyć referendum pod warunkiem, że rząd federalny w Bagdadzie zgodzi się na rozpoczęcie negocjacji w sprawie niepodległości Kurdystanu irackiego oraz że finalne porozumienie uzyska

³ <http://www.rudaw.net/english/kurdistan/200920178>

⁴ <http://www.rudaw.net/english>

⁵ <http://www.rudaw.net/english/kurdistan/220920174>

⁶ <http://www.rudaw.net/english/kurdistan/200920174>

⁷ <http://www.rudaw.net/english/kurdistan/200920171>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

4

gwarancje wykonalności od USA i Europy. Delegacja kurdyjska usiłowała przekonywać władze irackie do swoich racji w Bagdadzie jeszcze na dwa dni przed referendum. Jednak wysiłki stron zaangażowanych w spór i państw próbujących mediacji zakończyły się fiaskiem. Kiedy premier Iraku Hajder Al-Abadi oświadczył, że odrzuca referendum „zarówno obecnie jak i w przyszłości”, prezydent Barzani stwierdził, że jest zbyt późno, by dyskutować przesunięcie daty i głosowanie odbyło się zgodnie z harmonogramem.⁸

Według informacji władz kurdyjskich w plebiscycie wzięło udział około 3,4 mln wyborców spośród 5,2 mln uprawnionych. Frekwencja wyniosła średnio ok. 72%, przy czym wyjątkowo wysoką (ok. 90%) odnotowano w spornej prowincji Kirkuk oraz na terytoriach chrześcijańskich (Niniwa) i jazydzkich (Sindżar), najniższą natomiast w mieście-twierdzy ugrupowania byłego prezydenta Jalala

Talabaniego.⁹ 26 września wieczorem prezydent Masoud Barzani i niektórzy członkowie komisji wyborczej oświadczyli nieoficjalnie, że głosy za niepodległością stanowią ok. 93%. Z pewnych miast na wschodzie Iraku dochodziły relacje o „zmuszaniu” ludności arabskiej do głosowania na „tak”.¹⁰

Syryjska Rożawa

Interesująca jest niemal zbieżność (trzy dni różnicy) pomiędzy referendum niepodległościowym w KRG a pierwszą transzą wyborów lokalnych w Rożawie - terytorium w północno-wschodniej Syrii zamieszkałym w większości przez Kurdów (tzw. Federacyjny System Północnej Syrii). Stanowią one fundament budowania przez kurdyjską Partię Jedności Demokratycznej (PYD) federacji na kontrolowanym przez siebie terytorium. Co znamienne, Kurdyjski Kongres Narodowy (ENKS) związany z KRG nawoływał do bojkotowania przez Kurdów

⁸ Rozmowa z ambasadorem Francji: <http://www.rudaw.net/english/kurdistan/230920175>

⁹ <https://ria.ru/world/20170926/1505629990.html>

<https://www.iraqinews.com/baghdad-politics/initial-results-show-93-voters-support-kurdistan-independence/>

¹⁰ <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-kurds-referendum/turnout-high-as-iraqi-kurds-defy-threats-to-hold-independence-vote-idUSKCN1C027T>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

5

tych wyborów argumentując, że są nielegalne.¹¹ Następne - wraz z wyborami do zgromadzeń prowincjonalnych - mają się odbyć w listopadzie, a parlamentarne w styczniu 2018.

Prezydent Masud Barzani nie ma dobrych relacji z Rożawą, a poza tym chciałby sam być twórcą państwa kurdyjskiego. Tymczasem, dzięki wsparciu Rosji i Iranu, rząd w Damaszku odyskuje w szybkim tempie utracone terytoria, zdaje sobie jednak sprawę z separatystycznych tendencji Rożawy. Dlatego dzień po referendum niepodległościowym w KRG, syryjski minister spraw zagranicznych oświadczył, że po pokonaniu ISIS jest gotów na negocjacje z Kurdami autonomii w ramach Syrii.¹² Trudno jednak ocenić, na ile jest to ruch propagandowy, i czy rzeczywiście pójdą za tym realne działania.

Kalkulacje Kurdów

Dlaczego Kurdowie zdecydowali się na referendum niepodległościowe w tej właśnie chwili? Samemu prezydentowi Barzaniemu plebiscyt był potrzebny dla umocnienia własnej pozycji w Kurdy stanie irackim przed wyborami parlamentarnymi i prezydenckimi. W razie zwycięstwa wyborczego mógłby tym razem ubiegać się o urząd premiera. Wszedłby też z pewnością do historii jako swego rodzaju „ojciec założyciel” niepodległego Kurdystanu.

Moment referendum wybrany był także ze względu na okoliczności zewnętrzne. Kurdowie - zarówno iraccy jak i syryjscy - odgrywają zasadniczą rolę w walce z tzw. Państwem Islamskim (ISIS), czego dowodem jest wsparcie udzielane zarówno Peszmergom jak i Kurdom syryjskim (SDF - zdominowane przez Kurdów Syryjskie Siły Demokratyczne), przez USA. Kurdowie uznają to za ważny argument wspierający ich

¹¹<http://www.hurriyetdailynews.com/syria-kurds-hold-first-local-vote-to-cement-federal-push.aspx?pageID=238&nID=118298&NewsCategoryId=352>

<http://www.rudaw.net/english/middleeast/syria/22092017>

¹²<http://www.hurriyetdailynews.com/damascus-says-syrian-kurdish-autonomy-negotiable.aspx?pageID=238&nID=118426&NewsCategoryId=352>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

6

aspiracje niepodległościowe („ofiara krwi”). Jednoczesne osłabienie Iraku (określanego przez Kurdów jako „upadłe państwo”) oraz reżimu prezydenta Baszszara al-Asada w Syrii stwarzają wyjątkowe szanse upominania się po kurdyjską państwowość.

Referendum w irackim Kurdistanie odbyło się pomimo presji społeczności międzynarodowej. Zarówno sąsiednie potęgi regionalne Turcja i Iran jak i reżim Asada w Syrii naciskały, aby przedsięwzięcie odwołać. Teheran przewidywał katastrofę dla całego regionu, a w stosunkach z KRG zamknięcie granic (w tym powietrznych) oraz wypowiedzenie umowy o ‘bezpieczeństwie’ łączącej Kurdistan iracki z Iranem. Wspomniane porozumienie gwarantowało Iranowi, że z terytorium KRG nie będą przeprowadzone ataki zbrojnego ramienia Partii Wolnego Życia, czyli irańskiej wersji Partii Pracujących Kurdistanu (PKK - ugrupowanie Kurdów w Turcji). Rząd KRG miał tego pilnować. Z drugiej strony, Teheran zapewniał, że armia

irańska nie będzie przeprowadzać operacji ‘odwetowych’ na terytorium Kurdistanu irackiego. Takie operacje są rutynowo przeprowadzane przez Ankarę, prawdopodobnie za cichą zgodą Erbilu. Turcja uznała referendum za poważny błąd, ‘zdradę’ która będzie miała swoją cenę.

Kurdowie a Turcja

W przeciwieństwie do napiętych relacji z kurdyjską Rożawą oraz ‘rodzimą’ PKK, rząd w Ankarze utrzymywał z klanem Barzanich stosunki partnerskie. Było to poniekąd formą „przekupstwa” za zezwolenie na duże inwestycje biznesu tureckiego w kurdyjskim Iraku – zwłaszcza w infrastrukturę i przemysł naftowy. Kupowanie ropy naftowej miało zapewnić Ankarze sympatię i wpływy przynajmniej w tej części Kurdistanu. Współpraca Turcji z KRG miała także na celu przeciwdziałanie wpływom PKK w tym regionie.¹³ Masud Barzani współpracował z Turkami w zwalczaniu tego ugrupowania - regularnie dochodziło do starć pomiędzy

¹³<http://www.hurriyetdailynews.com/the-krgs-independence-referendum-whatever-will-be-will-be.aspx?PageID=238&NID=118198&NewsCategoryId=570>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

7

Peszmergą a oddziałami PKK a Erbil stał się nawoływał jej przywódców do wycofania się oraz likwidacji baz w górach Qandil i z Sindżaru.¹⁴ Notabene, PKK w północnym Iraku odegrała ważną rolę w ratowaniu Jezydów, pozostawionych przez Peszmergów na pastwę ISIS w sierpniu 2014 roku. Aktywność Erbilu w zwalczaniu PKK była raczej pokierowana wrogością wobec ideologicznie nieprzyjaznej i konkurencyjnej kurdyjskiej organizacji polityczno-zbrojnej (siryjsko-kurdyjska YPG/YPJ/PYD), więc przynosiła jednak mierne rezultaty.

Sami Turcy regularnie bombardują bazy PKK na terytorium KRG. Utworzyli także wbrew Bagdadowi swą bazę wojskową w Bashiqa w pobliżu Mosulu i szkolili tam kurdyjskich peszmergów.¹⁵ Latem 2017 roku kontrwywiad PKK schwytał dwóch wysokiej rangi oficerów tureckiego wywiadu w trakcie „działań operacyjnych” na terytorium oficjalnie kontrolowanym przez Patriotyczną Unię Kurdystanu (PUK) z centrum administracyjnym w Sulaimanija.

Turcja musiała stanowczo zareagować. Zamknęła w dniu referendum przejście graniczne w Habur oraz zagroziła zamknięciem rurociągu i zamrożeniem zakupów ropy i gazu.

Gdyby oba posunięcia wprowadzono na stałe w życie, zrujnowałoby to gospodarkę KRG. Rząd regionalny w Erbilu od 4 lat eksportuje - niezależnie od Bagdadu - 550 tys. baryłek ropy naftowej dziennie dzięki pomocy Ankarę. Transport idzie przez terytorium Turcji i poprzez port śródziemnomorski Ceyhan, który stał się dla Erbilu swoistym oknem na świat. Zamknięcie go może być dla irackiego Kurdystanu niezwykle bolesne tym bardziej, że i import do KRG idzie głównie z Turcji (ok. 70 proc.).¹⁶ Sytuacja gospodarcza KRG jest o obecnie niezwykle trudna, a potężny deficyt budżetowy zmusił rząd do obciążenia pensji pracowników sektora publicznego (oprócz Peszmergi i służb bezpieczeństwa), co doprowadziło do demonstracji.¹⁷ Napięcie na linii Ankara - Erbil ma również negatywne skutki gospodarcze

¹⁴ <http://www.rudaw.net/english/kurdistan/21082017>

¹⁵ <http://www.hurriyetdailynews.com/the-krgs-in-dependence-referendum-whatever-will-be-will-be.aspx?PageID=238&NID=118198&NewsCategoryId=570>

¹⁶ <http://www.rudaw.net/english/middleeast/turkey/23092017>

¹⁷ <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-to-hold-key-security-meet-on-measures-against->

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

8

dla Turcji. Osłabiająca się mocno od 2016 roku wartość liry spadła przed referendum (aż 3,5 TL za 1 USD), a po nim nastąpił jeszcze większy spadek. Irak (w tym KRG) jest dla Turcji trzecim co do wielkości rynkiem eksportowym, a obroty handlowe wynoszą 8 mld USD.¹⁸

Długotrwały konflikt z KRG nie jest korzystny dla Turcji także politycznie. W samej Anatolii mieszka ok. 15 mln Kurdów, głównie na południowym wschodzie kraju i w metropoliach takich jak Stambuł. Rząd w Ankarze obawia się wzmocnienia wśród nich nastrojów niepodległościowych. Tym bardziej, że PKK, która dystansuje się od KRG, ostatecznie poparła referendum w Kurdyście irackim. Czołowi działacze pro-kurdyjskiej Demokratycznej Partii Ludów (HDP) siedzą w tureckich więzieniach od schyłku roku 2016 i nie mogą aktywnie uczestniczyć w polityce, ale zastępują ich działacze innych ugrupowań. W Turcji powstała specjalna platforma grupująca różne środowiska kurdyjskie lob-

bująca na rzecz wsparcia inicjatywy niepodległościowej w Erbilu. Jej aktywiści przeprowadzali liczne spotkania w Turcji, próbowali również dotrzeć do głównych partii politycznych. Doszło m.in. do ich rozmów z przedstawicielami Republikańskiej Partii Ludowej (CHP), która podobnie jak rządząca w Turcji Partia Sprawiedliwości i Rozwoju (AKP) jest przeciwna aspiracjom politycznym Kurdów w Iraku, w Syrii i - rzecz jasna - w samej Turcji.

Referendum stało się dla Ankary niezwykle poważnym wyzwaniem, biorąc pod uwagę i tak już niezwykle napięte relacje z rodzimymi Kurdami, i toczącą się od połowy 2015 roku niemal otwartą wojną domową w niektórych rejonach południowo-wschodniej Anatolii. Problem kurdyjski jest dla prezydenta Recepta Erdogana niewygodny także dlatego, że w 2019 roku mają się odbyć wybory prezydenckie i jego los będzie zależał w dużej mierze od głosów Kurdów. Jednocześnie, widoczne poruszenie w szeregach społeczności kurdyjskiej w

iraqi-kurdish-independence.aspx?pageID=238&nID=118234&NewsCatID=338

¹⁸<http://www.hurriyetdailynews.com/the-krgs-independence-referendum-whatever-will-be-will-be.aspx?PageID=238&NID=118198&NewsCatID=570>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

9

Turcji nie oznacza, że wszyscy Kurdowie popierają referendum niepodległościowe. Dystansuje się od niego m.in. część kurdyjskich konserwatystów popierających prezydenta i jego partię oraz części środowisk kurdyjskich w samym KRG w Iraku.

Turcy wielokrotnie ostrzegali, że nie zaakceptują polityki „faktów dokonanych”, wynikającej z ewentualnego pozytywnego dla niepodległości Kurdystanu wyniku referendum. Zdaniem Ankary taki scenariusz stanowiłby śmiertelne zagrożenie dla bezpieczeństwa wszystkich państw regionu.¹⁹ Rząd turecki zapowiadał, że podejmie wszelkie konieczne środki, aby zapobiec powstaniu w północnym Iraku państwa budowanego na zasadzie etnicznej. Podobne podejście ma także do kurdyjskich ambicji w Rożawie. Minister obrony Turcji Nurettin Canikli stwierdził nawet, że naruszenie integralności terytorialnej Syrii i Iraku rozpali konflikt globalny, którego końca nikt nie jest w stanie przewidzieć.

Tuż przed samym referendum Turcja dała wyraz swojemu niezadowoleniu poprzez pokaz siły - ćwiczenia wojskowe z udziałem ponad stu wozów bojowych zaledwie 2 km od granicy turecko-irackiej (czyli de facto granicy z KRG). W dniu referendum armia iracka dołączyła do tureckiej w pobliżu miasta Silopi.²⁰ Równocześnie przemieszczono dodatkowe siły wojskowe z ciężkim sprzętem do Reyhanli, w prowincji Hatay, która graniczy zarówno z syryjską prowincją Idlib jak i syryjsko-kurdyjskim kantonem Afrin, co miało być ostrzeżeniem dla Kurdów z Rożawy. Po kilku dniach Turcy weszli do prowincji – co jednak jest wynikiem negocjacji w kazachskiej Astanie, gdzie Turcja, Iran (wraz z Syrią) oraz Rosja realnie podzieliły między siebie strefy „de-eskalacji”.

¹⁹<http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-will-not-allow-fait-accompli-in-iraqs-north.aspx?pageID=238&nID=118131&NewsCatID=510>

²⁰<http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-armys-drill-on-iraqi-border-enters-fourth->

[day.aspx?pageID=238&nID=118245&NewsCatID=341](http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-armys-drill-on-iraqi-border-enters-fourth-day.aspx?pageID=238&nID=118245&NewsCatID=341)

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

10

Prowincja Idlib jest w zasadzie opanowana przez islamistyczną koalicję Hajat Tahrir asz-Szam.²¹

22 września 2017 roku turecka Rada Bezpieczeństwa Narodowego (MGK) wydała oświadczenie, że Ankara „zastrzeża sobie wykorzystanie swoich (naturalnych) praw wynikających z konwencji dwustronnych i międzynarodowych w razie gdyby referendum się odbyło” pomimo ostrzeżeń Ankary.²² Te „naturalne” zdaniem premiera Turcji Binali Yıldirima prawa wynikają zarówno z Traktatu w Lozannie jak i dwustronnych umów z Irakiem, i zezwalają na interwencję zbrojną Turcji. Rząd turecki w związku z tym wnioskował do parlamentu o przedłużenie zezwolenia na

operacje wojskowe w Iraku oraz na wysłanie wojsk do Syrii. Parlament turecki poparł wniosek rządu, partner Erdogana - Devlet Bahçeli z MHP wyraził swoje poparcie, podobnie główna partia opozycyjna - CHP. Jedynie pro-kurdyjska Demokratyczna Partia Ludów (HDP) wyraziła swój sprzeciw i poparła referendum w KRG.²³

Przy okazji corocznego plenarnego Zgromadzenia Generalnego ONZ, prezydent Turcji wezwał przywódców kurdyjskich do zaniechania żądań niepodległości. W jego opinii są one zarzewiem kryzysów i starć w regionie.²⁴ Referendum określił mianem „separarystycznego” plebiscytu nie do zaakceptowania i zagroził krokami odwetowymi w wymiarze gospodarczym, handlowym i

²¹<http://www.reuters.com/article/us-turkey-usa-erdogan-exclusive/exclusive-turkey-to-deploy-troops-inside-syrias-idlib-erdogan-idUSKCN1BW2PT>

²²<http://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-key-security-meeting-ends-statement-says-iraqi-kurdish-referendum-illegitimate-unacceptable.aspx?pageID=238&nID=118306&NewsCatID=338>

<http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-pm-says-ankara-will-notrefrain-from-using-its-natural-rights-over-iraqi-kurdish-vote.aspx?PageID=238&NID=118274&NewsCatID=510>

²³<http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-parliament-approves-extension-of-mandate-for-troop-deployment-in-iraq-and-syria-.aspx?pageID=238&nID=118314&NewsCatID=510>

²⁴<http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-president-erdogan-to-kurds-in-iraq-cancel-independence-referendum-.aspx?pageID=238&nID=118165&NewsCatID=359>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

11

bezpieczeństwa. Zastrzegł również ponownie, że armia turecka może interweniować w Iraku na wzór operacji wojskowej „Tarcza Eufratu”, którą Ankara przeprowadziła w północnej Syrii w latach 2016-2017. Minister spraw zagranicznych Turcji, Mevlüt Çavuşoğlu oświadczył, że Ankara nie zawaha się przed interwencją zbrojną, jeśli Turkmeni ucierpią w wyniku rozwoju wypadków (szczególnie w Kirkuku).

Premier Turcji Binali Yıldırım zaznaczył, że Ankara rozmawiać będzie jedynie z Bagdadem a nie Erbillem. Zapowiedział, że jego rząd nie podejmie działań „awanturniczych”, ale odpowie, jeśli interesy i bezpieczeństwo Turcji będą zagrożone.²⁵ W odpowiedzi, premier KRG Nechirvan Barzani uspokajał, że polityka jego rządu do tego nie doprowadzi i że liczy mimo wszystko na dobrosąsiedzkie stosunki. Po plebiscycie kurdyjskim rząd turecki jednak ponow-

nie oświadczył, że nie uzna jego wyników ani nie zezwoli na zmianę granic w regionie”.²⁶

Izrael - ‘jedyne sprawiedliwe’?

W Turcji nastroje ultranacjonalistyczne dały o sobie mocno znać w przeddzień referendum. Sięgnięto wtedy także po argumenty antysemityczne i antyizraelskie, zawsze obecne w tureckim dyskursie politycznym. Niektóre gazety tureckie, bliskie AKP prezydenta Erdogana zaczęły propagować absurdalną tezę, że niepodległość Kurdystanu jest projektem ‘syjonistycznym’, i że rząd w Tel Awiwie zamierza przesiedlić do nowo powstającego państwa kurdyjskiego ponad 200 tys. Żydów kurdyjskich z Izraela. Niepokój i irytację wywołały przede wszystkim jednak enuncjacje czołowych polityków izraelskich, łącznie z premierem Netanjahu o tym, że Izrael potępia terroryzm PKK, ale jednocześnie popiera aspiracje niepodległo-

²⁵<https://www.dailysabah.com/diplomacy/2017/09/25/turkey-will-only-make-contact-with-baghdad-government-in-iraq-from-now-on-pm-yildirim>

²⁶<https://www.dailysabah.com/politics/2017/09/26/turkey-wont-accept-fait-accompli-after-krg-referendum-ak-party-spoxx-unal-says>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

12

ściowe i państwowe narodu kurdyjskiego.²⁷ To pierwsza tak wysokiej rangi deklaracja wsparcia dla Kurdystanu płynąca z zagranicy. Również minister sprawiedliwości Izraela zaznaczał, że niepodległy Kurdystan może być pożyteczny dla Izraela i dla Zachodu.²⁸

Nawet z głównej tureckiej partii opozycyjnej CHP dochodziły opinie, że „Izrael pragnie wykorzystać Barzaniego przeciw Iranowi”.²⁹ Po zakończeniu referendum, tureckie gazety informowały, że niektórzy mieszkańcy Erbilu świętowali zwycięstwo w plebiscycie wymachując flagami Izraela. Zauważył to również sam prezydent Erdogan, chłodząc entuzjazm Kurdów swoim ostrzeżeniem, że Izrael „nie ocali Kurdystanu”.³⁰

Furię wywołały przy okazji wypowiedzi innego polityka izraelskiego, który ‘prywatnie’ stwierdził, że PKK nie jest organizacją terrorystyczną. Wątek o swoim spisku ‘syjonistycznym’ wokół kwestii kurdyjskiej podjęli czołowi politycy Iraku, w tym wiceprezydent i były premier Nuri al-Maliki, mocno związany z Iranem. Ostrzegł on otwarcie, że nie życzy sobie ‘drugiego Izraela’ w Iraku. Swoje niezadowolenie ze wsparcia aspiracji kurdyjskich przez Izrael wyraził także premier Haider al-Abadi.³¹

Dla Izraela, podobnie jak i dla Stanów Zjednoczonych, powstanie niepodległego państwa kurdyjskiego w Iraku byłoby korzystne i pożyteczne. Chodzi oczywiście przede wszystkim o Iran i jego coraz mocniejszą pozycję w tzw.

²⁷ <https://twitter.com/IsraeliPM/status/907712949766311936>

<http://www.haaretz.com/opinion/.premium-1.813823>

²⁸ <https://www.dailysabah.com/mideast/2017/09/12/israeli-justice-minister-independent-kurdistan-would-benefit-israel>

²⁹ <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-parliament-approves-extension-of-mandate-for-troop-deployment-in-iraq-and-syria-.aspx?pageID=238&nID=118314&NewsCatID=510>

³⁰ <https://www.dailysabah.com/diplomacy/2017/09/26/krq-will-suffer-from-sanctions-ahead-erdogan-warns-barzani>

³¹ <https://www.iraqinews.com/baghdad-politics/iraqi-pm-israel-supports-kurdistan-referendum/>

<http://www.rudaw.net/english/middle-east/iraq/250920171>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

13

Półksiężycu szyickim od Iraku poprzez Syrię Assada, Liban aż po Jemen Houthich. Iran - pomimo usilnych starań Izraela - wychodzi z wojny syryjskiej geopolitycznie wzmocniony, podobnie jak wspierany, zbrojony i finansowany przezeń libański Hezbollah. Nie bez kozery przywódca Hezbollahu Hassan Nasrallah oświadczył, że Hezbollah (i szyici) zwyciężył w siedmioletniej wojnie 'domowej' w Syrii.

Niepodległy Kurdistan mógłby być jedynym prawdziwie nie-wrogim wobec Izraela bytem polityczno-państwowym na Bliskim Wschodzie i swoistą przeciwwagą wobec jawnie proirańskiego Bagdadu oraz Damaszku. To także wygodny instrument nacisku na Ankarę. Stąd też Izrael był jedynym państwem, które otwarcie wyraziło swoją sympatię wobec referendum kurdyjskiego i aspiracji niepodległościowych Kurdystanu irackiego.³²

Reakcje Zachodu

Stany Zjednoczone oficjalnie - zarówno poprzez deklaracje płynące z Białego Domu i Departamentu Stanu - jak i poprzez specjalnego wysłannika na Bliski Wschód Brett'a McGurka oraz czołowych amerykańskich dowódców wojskowych w Iraku 'stanowczo sprzeciwiały się' referendum i nawoływały Erbil do jego odwołania bądź odsunięcia w czasie. Po samym zaś głosowaniu - nie uznały jego rezultatów.

Amerykanie słusznie argumentowali, że proces referendalny i jego skutki mogą poważnie zakłócić prowadzoną z sukcesem wojnę z Państwem Islamskim. Departament Stanu wyraził też nadzieję, że to zjednoczony Irak może stanowić swoistą zaporę w zapędach imperialnych Iranu. Ważne i - jak się okazało - trafne było również ostrzeżenie USA, że przeprowadzanie referendum na terenach spornych (Kirkuk) „stanowi szczególną prowokację i jest czynnikiem destabilizującym” sytuację w Iraku.³³ Z drugiej strony jednak USA opowiedziały się

³²<https://www.welt.de/politik/ausland/article168908263/Was-beim-Kurden-Referendum-auf-dem-Spiel-steht.html>

³³<http://www.hurriyetdailynews.com/us-strongly-opposes-iraqi-kurdish-independence-vote-state->

<department.aspx?pageID=238&nID=118214&NewsCatID=358>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

14

przeciwko groźbom użycia siły wobec KRG. W rzeczywistości jest wiele innych powodów, ale jednym z najważniejszych (oprócz obaw o nową falę chaosu i przemocy) była obawa o los premiera Iraku - Haidara al-Abadiego, którego czekają wybory parlamentarne już w roku 2018, i - w razie sukcesu Kurdów - mógłby je przegrać. Wzmocniłoby to poważnie i tak już mocne wpływy Iranu.

Waszyngton - bez skutku - zaoferował mediacje wspólnie z ONZ. Sekretarz Generalny ONZ - podobnie jak i Rada Bezpieczeństwa wyrazili swoje zaniepokojenie „potencjalnie destabilizującymi skutkami” plebiscytu kurdyjskiego w czasie trwającej wciąż walki z ISIS, które mogą również ich zdaniem również utrudnić powrót uchodźców wewnętrznych do swoich domostw.³⁴

Szefowa dyplomacji Unii Europejskiej Federica Mogherini w swoim oświad-

czeniu wyraziła poparcie UE dla jedności, suwerenności i integralności terytorialnej Iraku. Jednostronne działania, takie jak przeprowadzone referendum, są - zdaniem UE bezproduktywne.³⁵ Zaś po zakończeniu plebiscytu władze Unii Europejskiej wezwały wszystkie strony sporu do powściągliwości i do znalezienia rozwiązania problemu na podstawie wspólnych uzgodnień Erbilu i Bagdadu.³⁶

Wielka gra Rosji

W lutym 2017 roku odbył się w Rosji kongres ‘wszech-kurdyjski’. W marcu Rosjanie ustanowili w kurdyjsko-syryjskim kantonie Afrin, graniczącym z Turcją swoje centrum ‘rekoncyliacyjne’, które w rzeczywistości miało być wsparciem dla Kurdów i swego rodzaju bazą rosyjską. W tym samym niemal czasie Moskwa i Waszyngton wysłali swoje siły w okolice opanowanego przez Kurdów Manbidż, by zapobiec marszowi sił

³⁴ <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=57731#.Wclhj8hJY2w>

³⁵ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32450/statement-high-representativevice-president-federica-mogherini-proposed-kurdish-referendum_en

³⁶ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32785/statement-spokesperson-referendum-held-kurdistan-regional-government_en

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

15

tureckich i ich arabskich sprzymierzeńców w ramach „Tarczy Eufratu”. Jednak ocieplające się relacje pomiędzy Kremlem a Aksarajem (siedziba prezydenta Turcji) oraz sukcesy Assada w walce o odbicie Syrii mają swój wpływ na relacje z Kurdami i ich ramieniem zbrojnym SDF/JPG/YPJ.

Zarówno Assad, wspierany przez Moskwę i Teheran, jak i siły kurdyjskie (SDF), wspierane przez USA, podjęły swoisty ‘wyścig’ o zdobycie bogatej w ropę i inne bogactwa naturalne prowincji Deir ez-Zor, leżącej na wschodzie kraju, i graniczącej z Irakiem. Podczas gdy SDF toczą boje w stolicy i w Rakce - ostatnim bastionie Państwa Islamskiego - wojska Assada i jego sprzymierzeńcy irańscy wspierani przez lotnictwo rosyjskie walczą już w samym Deir ez-Zor, gdzie osiągnęli sukces w odsieczy oblężonych od kilku lat oddziałów reżimu syryjskiego. W tym rejonie jed-

nak, celowo bądź nie, zawodzi komunikacja mająca zapobiegać ewentualnym ‘przypadkowym starciom’ pomiędzy siłami wspieranymi przez USA i Rosją, i oddziały Assada oraz sami Rosjanie sporadycznie bombardują SDF, jednocześnie grożąc destrukcją poszczególnych oddziałów SDF w razie ich ataku na siły wspierane przez Rosjan.³⁷ Wyścig z czasem dotyczy między innymi gazu i ropy - w tamtym rejonie znajduje się największe syryjskie pole gazowe Koniko, które zdominowane przez Kurdów SDF zdobyły 23 września 2017 roku.³⁸

Stosunek Rosji do niepodległości Kurdystanu irackiego jest ambiwalentny. W dzień referendum prezydent Putin rozmawiał telefonicznie z Erdoganem, a wedle źródeł tureckich, obaj przywódcy „podkreślili znaczenie integralności terytorialnej Iraku i Syrii”.³⁹ Co ciekawe, źródła rosyjskie nie wypowiadały się w

³⁷<http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-russia/russia-says-will-target-u-s-backed-fighters-in-syria-if-provoked-idUSKCN1BW14U>

³⁸<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-deir-zor/u-s-backed-forces-capture-big-gas-field-in-syrias-deir-al-zor-senior-commander-idUSKCN1BY0H6?il=0>

³⁹<http://www.hurriyetdailynews.com/erdogan-putin-speak-on-phone-stress-territorial-integrity-of-iraq-syria.aspx?pageID=238&nID=118370&NewsCatID=510>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU**NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?**

| Dr Bruno Surdel

16

ten sposób na temat wspomnianej rozmowy, a Rosja nie nawoływała Erbilu do anulowania referendum.⁴⁰ Już jednak w grudniu 2016 roku podczas corocznej giga-konferencji prasowej, Putin zapytany o kwestię niepodległości Kurdów irackich odrzekł, że Rosja będzie „działać w ramach prawa międzynarodowego. Ostatecznie, prawa ludności kurdyjskiej zostaną zabezpieczone, ale w jaki sposób to się stanie, zależeć będzie od Iraku i samego kurdyjskiego narodu. Nie zamierzamy ingerować w procesy zachodzące wewnątrz Iraku”.⁴¹ Natomiast w lipcu 2017 roku, minister spraw zagranicznych Rosji, Sergej Ławrow oświadczył, że „Rosja jest zainteresowana tym, aby naród kurdyjski, podobnie jak inne narody, mógł realizować swoje nadzieje i aspiracje w ramach istniejących międzynarodowych norm prawnych”.⁴²

Na początku czerwca 2017 roku, w kulisach Międzynarodowego Forum

Ekonomicznego w Petersburgu, Władimir Putin spotkał się z premierem KRG, Neczirwanem Barzanim. Na tymże samym Forum przeprowadzono rozmowy z koncernem Rosneft i Gazprom oraz podpisano porozumienia o eksploracji i wydobyciu ropy i gazu, w tym o dostępie do ‘zarządzania’ systemem transportu ropy na terytorium KRG.⁴³ To m.in. z tego powodu prezydent Rosji otwarcie wypowiadał się przeciwko zamiarom ‘odwetowego’ zamknięcia rurociągu ‘kurdyjskiego’ przez Turcję. Wedle danych Rosneft, KRG wydobywa dziennie ok. 700 tys. baryłek ropy i do końca 2017 roku może zwiększyć wydobycie do 1 mln baryłek. Rosyjski koncern Rosneft poinformował w połowie września, że zawarł z KRG wstępne porozumienie w sprawie inwestycji w rurociąg do przesyłu gazu z terytorium Kurdystanu irackiego przez Turcję także do Europy. Inwestycje Rosneft w Kurdystanie mogą - wedle szacunków - sięgnąć nawet czterech miliardów dolarów.

⁴⁰ <https://www.vedomosti.ru/politics/news/2017/09/25/735228-putin-erdogan-kurdskii-referendum>

⁴¹ <http://tass.ru/politika/3901321>

⁴² https://lenta.ru/news/2017/09/20/russia_kurds/

⁴³ https://www.gazeta.ru/politics/2017/06/02_a_10705601.shtml#page1

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

17

Rosja ma zatem duży potencjał do stania się kluczowym partnerem gospodarczym Kurdystanu - przynajmniej w zakresie energetycznym. W tym samym czasie jednak Moskwa sprzedaje broń i sprzęt wojskowy, w tym czołgi, Bagdadowi. Rosyjskie stanowisko wobec kwestii kurdyjskiej jest ostrożne, ale najwyraźniej - i tak też twierdzą rosyjscy eksperci - Rosja pragnie 'robić poważny biznes' z Kurdami irackimi, oraz zachować pewien wpływ na Kurdów zarówno w Syrii jak i w Iraku - nie tracąc przy tym partnerskich relacji z rządem federalnym Iraku, a przede wszystkim zacieśniających się więzi z Turcją i Iranem.⁴⁴

Oś konfrontacji

Na kilka dni przed plebiscytem, Sąd Najwyższy Iraku 'zawiesił' przeprowadzenie referendum w KRG, i jednocześnie uznał, że jest ono niekonstytucyjne, bo sprzeczne z zasadą integralności tery-

torialnej Iraku. Rząd Haidara al-Abadiego zarzucił Erbilowi naruszenie 100 artykułów konstytucji Iraku. Władze Kurdystanu irackiego oskarżyły z kolei Bagdad o złamanie 55 artykułów tejże konstytucji, w tym zapisów dotyczących terytoriów, do których roszczą sobie pretensje obie strony (art. 140).⁴⁵

Kurdowie i sam prezydent KRG - Masoud Barzani - zarzucają też rządowi irackiemu, że większość szyicka stworzyła z Iraku swego rodzaju „teokrację” islamską, alienując liczne mniejszości, co nie jest dalekie od prawdy, także w odniesieniu do największej mniejszości: Arabów sunnitów.⁴⁶ Kierując się wspólnotą interesów i zagrożenia, rządy Iranu, Turcji i Iraku wypracowały i ogłosiły wspólne stanowisko, wzywając KRG do anulowania referendum i grożące 'skoordynowanym przeciwdziałaniem" tych krajów.⁴⁷ Jednak apele władz irackich oraz sąsiednich krajów nie odniosły żadnego skutku, stąd też

⁴⁴ https://lenta.ru/news/2017/09/20/russia_kurds/

⁴⁵ <http://www.rudaw.net/english/kurdi-stan/230920177>

⁴⁶ <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-kurd-referendum-barzan/kurds-stick-with-independence-vote-never-going-back-to-baghdad-barzani-idUSKCN1BZ0LC>

⁴⁷ <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-kurds-referendum-minis/turkey-iran-iraq-consider-counter-measures-over-kurdish-referendum-idUSKCN1BW1EA>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

18

rząd federalny w Bagdadzie zastrzegł, że jeśli plebiscyt 25 września zakończy się zwycięstwem obozu ‘Tak’ i dojdzie do rozlewu krwi i zamieszek, to armia iracka może podjąć interwencję zbrojną. Jednocześnie z władzami w Bagdadzie stanowczo przeciwko plebiscytowi wystąpiły szyckie oddziały paramilitarne, Siły Mobilizacji Ludowej, będące w znacznej mierze pod kontrolą Iranu i odgrywające poważną rolę w walce z Państwem Islamskim w Iraku. Zdaniem przywódców Sił Mobilizacji Ludowej (SML, mocno związane z Iranem), skutkiem referendum może być wojna domowa.⁴⁸ W ramach retorsji za przeprowadzenie plebiscytu, parlament Iraku zarządził zamknięcie przejść granicznych KRG i zażądał od Erbilu przekazania władzom irackim kontroli nad nimi, oraz nad portami lotniczymi. Regionalna administra-

cja kurdyjska odrzuciła jednak ów wniosek.⁴⁹ W związku z tym, władze w Bagdadzie podjęły próbę ‘powietrznej’ izolacji KRG. Parlament iracki wezwał również rządy Iranu i Turcji do zastosowania takich samych środków, co też owe rządy uczyniły. Następnie parlament wezwał premiera Haidara al-Abadiego do wysłania wojsk do Kirkuku i innych spornych terenów w celu ‘ochrony ludności’, choć w czasie głosowania panował względny spokój.

Prowincja Kirkuk jest zamieszкана przez Kurdów, Arabów i Turkmenów. Władze KRG nie potraktowały tej groźby wystarczająco poważnie, nie doceniły też determinacji premiera Abadiego. W samym Kirkuku tydzień przed referendum i tuż po referendum ogłoszono godzinę policyjną po tym jak doszło tam do krwawych starć pomiędzy Kurdami a członkami miejscowej partii turkmeńskiej.⁵⁰ Natomiast w przeddzień

⁴⁸ <https://www.iraqinews.com/baghdad-politics/paramilitary-leader-warns-inevitable-civil-war-referendum/>

⁴⁹ http://www.hurriyet.com.tr/son-dakika-referandum-sonrasi-kuzey-irak-yonetiminden-flas-havali-mani-karari-40591779?utm_source=wpush&utm_medium=breaking#webPushId=NDA5Nw==

<https://www.dailysabah.com/diplomacy/2017/09/24/iraqi-govt-asks-krq-to-hand-over-border-posts-airports-over-referendum>

⁵⁰ <https://www.iraqinews.com/iraq-war/curfew-kirkuk-turkmen-kurd-engage-deadly-armed-clash/>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

19

referendum elitarna irańska Gwardia Rewolucyjna przeprowadziła ćwiczenia wojskowe przy granicy z KRG, a władze Iranu zamknęły na wniosek Bagdadu swoją przestrzeń powietrzną dla ruchu z Kurdystanu.⁵¹ Niemal w tym samym czasie Iranie tysiące Kurdów maszerowało i manifestowało, by wyrazić swoje poparcie dla plebiscytu przeprowadzonego przez swoich krewniaków.⁵²

Zmarnowana szansa?

Niezwykle ważna - choć nie najważniejsza - dla całej sytuacji wydawała się postawa Turcji. Po referendum prezydent Erdogan stwierdził, że oznacza ono „zdradę Turcji” i - co z pewnością nie polepszy stosunków z Kurdami tureckimi - że Kurdowie iraccy nie potrafią zbudować państwa, gdyż „nie mają pojęcia jak być państwem”. Zagroził także „zagłodzeniem” Kurdystanu irackiego

poprzez zamknięcie ruchu towarów i transportu ropy. 25 września zaś Turcja podjęła decyzję o usunięciu kanału Rudaw, nadawanego z Erbilu i związanego z KRG z oferty dostawcy telewizji satelitarnej Turksat.⁵³ Poza tym, w ramach środków odwetowych Ankara ogłosiła przedstawiciela KRG w Turcji „persona non grata” i przystąpiła do próby ‘powietrznej izolacji’ KRG. Równocześnie prezydent Erdogan (a wcześniej szef sztabu Hulusi Akar) swoją jednodniową wizytą wyraźnie zaakcentował zbliżenie taktyczne z Iranem.⁵⁴

Sami Turcy jednak przyznawali - w tym czołowi politycy z otoczenia Erdogana - że sytuacja w Iraku jest niezwykle skomplikowana: Bagdad nie dotrzymał swoich zobowiązań zarówno politycznych jak i tych związanych ze sferą bez-

⁵¹ <http://www.jpost.com/Middle-East/Iran-News/Iran-launches-war-games-near-Iraqi-Kurdistan-border-505806>

<http://www.rudaw.net/english/middle-east/iran/24092017>

⁵² <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-kurds-referendum/turnout-high-as-iraqi-kurds-defy-threats-to-hold-independence-vote-idUSKCN1C027T>

⁵³ <http://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-top-media-watchdog-removes-broadcaster-rudaw-based-in-northern-iraq-from-satellite.aspx?pageID=238&nID=118382&NewsCatID=341>

⁵⁴ <http://www.hurriyetdailynews.com/ankara-says-it-does-not-want-barzanis-representative-back-in-turkey.aspx?pageID=238&nID=118435&NewsCatID=510>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

20

pieczeństwa: wobec Kurdów jak i innych społeczności Iraku.⁵⁵ Wazka, choć niewiążąca dla przyszłych relacji z KRG była wypowiedź ministra gospodarki Turcji, Nihata Zeybekci, opublikowana już po referendum. Stwierdził on, że więzi handlowe łączące Turcję i Kurdistan iracki nie powinny ucierpieć z powodu ostatnich wydarzeń, i że stosunki gospodarcze można określić „*business as usual*”. Zaznaczył również, że „embargo gospodarcze” wobec KRG byłoby niebezpieczne dla kraju takiego jak Turcja, który pragnie być regionalnym hubem finansów i handlu”.⁵⁶

Co do kwestii niepodległości, część mediów związanych z rządem tureckim doszukiwała się inspiracji dla referendum kurdyjskiego za granicami KRG: ‘u wielkich mocarstw’, zaznaczając otwarcie i z dużą dozą racji, że zarówno USA jak i Rosja mogą w swoim czasie (w

przyszłości) uznać niepodległość Kurdystanu, i że to owe dwa państwa - a nie Turcja - zdecydują o losie Kurdów.⁵⁷

Zdecydowane i zaskakująco skuteczne uderzenie w aspiracje niepodległościowe Kurdów irackich nadeszło jednak nie z Ankary, ale z Bagdadu. Niepełna miesiąc po referendum, premier Iraku al-Abadi wysłał wojska federalne (szkolone przez USA oddziały antyterrorystyczne) oraz Siły Mobilizacji Ludowej do spornej prowincji Kirkuk. 16/17 października 2017 roku armia iracka dokonując swoistego blitzkriegu prawie bez walki odzyskała nie tylko wieloetniczny i bogaty w złoża ropy Kirkuk (zamieszkały przez ponad milion ludzi), ale również inne terytoria zajęte przez Kurdów w 2014 roku. Operacja irackiego rządu federalnego przebiegła przy jedynie sporadycznym oporze ze strony Peszmergów. Główne partie kurdyjskie obwiniły się nawzajem o

⁵⁵<https://www.dailysabah.com/columns/ibrahim-kalin/2017/09/26/kr-g-referendum-a-dangerous-precedent-with-consequences>

⁵⁶<http://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-trade-with-kr-g-business-as-usual-despite-referendum-says-economy-minister.aspx?pageID=238&nID=118427&NewsCatID=345>

⁵⁷<https://www.dailysabah.com/columns/beril-deoglu/2017/09/26/kr-g-referendum-to-shape-the-stiny-of-the-middle-east>

PRZYSZŁOŚĆ KURDYSTANU

NOWY KSZTAŁT BLISKIEGO WSCHODU?

| Dr Bruno Surdel

21

„zdradę” interesów narodowych i niestawianie oporu armii irackiej.

Można przypuszczać, że współpracująca z Teheranem i konkurencyjna wobec Barzaniego Patriotyczna Unia Kurdystanu (PUK) celowo i po jakichś negocjacjach z Bagdadem wycofała swoje siły Peszmergów z części kontrolowanych terytoriów. Obecnie, granica KRG - reszta Iraku powraca zasadniczo do stanu sprzed ofensywy przeciw Państwu Islamskiemu. Utrata roponośnych obszarów prowincji Kirkuk oraz innych terytoriów pogarsza bardzo mocno zarówno - i tak już trudną - sytuację autonomicznego regionu kurdyjskiego, jak i stanowi psychologicznie i politycznie bardzo dotkliwy cios tak w samego Barzaniego jak i w marzenia o niepodległym państwie kurdyjskim. ‘Blitzkrieg’ wojsk irackich wzmacnia natomiast znacząco pozycję polityczną i międzynarodową premiera rządu federalnego - Haidera al-Abadiego. Wezwał on jednak KRG do współpracy ‘w ramach konstytucji’, choć samo referendum uznał - ze względu na rozwój wypadków - za „przeszłość”.⁵⁸

Pomimo dramatycznych zwrotów sytuacji na linii Erbil-Bagdad nie należy wykluczać ostatecznego sukcesu projektu niepodległościowego Kurdystanu irackiego. Jego wykonalność jednak będzie o wiele trudniejsza zarówno politycznie i militarnie - ale przede wszystkim pod względem gospodarczym - aniżeli się to wydawało w dniu referendum - 25 września 2017 r. Niewątpliwie jest zaś coś innego: zachodzące obecnie procesy społeczno-polityczne w tym regionie to dopiero początek dalszych zmian w ramach tworzenia się nowego Bliskiego Wschodu.

Dr Bruno Surdel

⁵⁸<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-kurds-kirkuk/kurds-abandon-territory-in->

[the-face-of-iraq-government-advance-idUSKBN1CMICT](https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-kurds-kirkuk/kurds-abandon-territory-in-the-face-of-iraq-government-advance-idUSKBN1CMICT)

CSM jest niezależnym, pozarządowym ośrodkiem analitycznym zajmującym się polską polityką zagraniczną i najważniejszymi problemami polityki międzynarodowej. Fundacja została zarejestrowana w 1996 r. CSM prowadzi działalność badawczą i edukacyjną, wydaje publikacje, organizuje konferencje i spotkania, uczestniczy w międzynarodowych projektach we współpracy z podobnymi instytucjami w wielu krajach. Tworzy forum debaty i wymiany idei w sprawach polityki zagranicznej, relacji między państwami oraz wyzwań globalnego świata. Działalność CSM jest adresowana przede wszystkim do samorządowców i przedsiębiorców, a także administracji centralnej, polityków, dyplomatów, politologów i mediów. Od 2009 r. CSM jest uznawany za jeden z najlepszych think tanków Europy Środkowo-Wschodniej w badaniu „The Leading Public Policy Research Organizations In The World” przeprowadzanym przez Uniwersytet Pensylwanii.

Centrum Stosunków Międzynarodowych ul. Mińska 25, 03-808 Warszawa t: +48 22 646 52 67

 www.twitter.com/CIR_CSM

 www.facebook.com/CIR.CSM

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH